

Magyar kiegészítésű csapatok a szabadságharc előtt

48 forradalmi lendülete, a szabadság és függetlenség érdekében megindult nemzeti megmozdulás, az osztrák reakció szolgálatába szegődött és megtévesztett nemzetiségek fegyveres felkelése, a Magyarországon kiegészült, részben magyar, de zömében inkább idegen földön állomásozó cs. kir. csapatokra nem volt közömbös hatással.

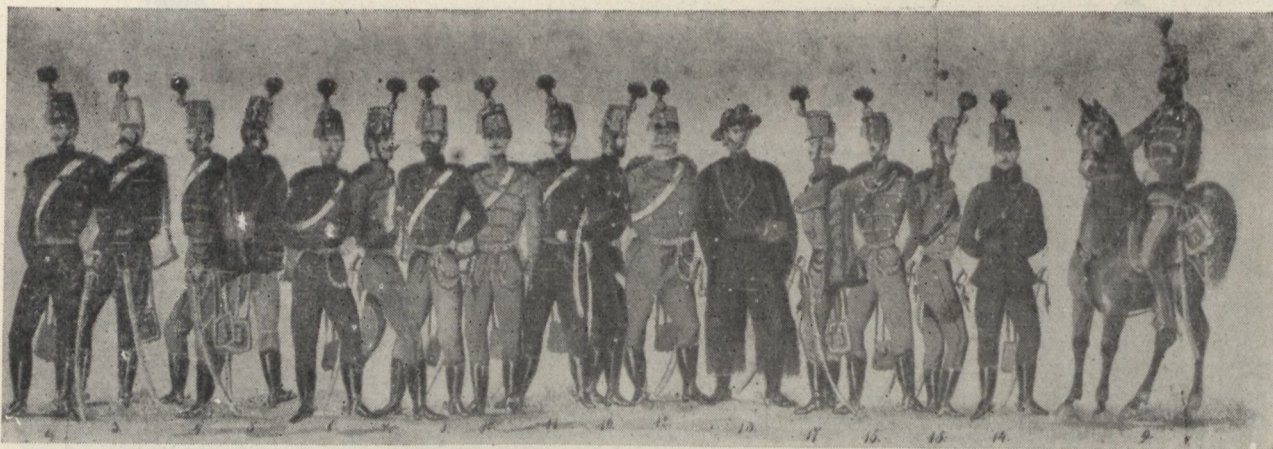
Az osztrák szellemben nevelt tisztikar minden igyekezte ellenére a szabadság ígérete áthatotta a nép fiaiból kikerült hadsereg magyar elemeit, akár gyalogosok, akár huszárok voltak. Szinte alig várták az alkalmat, hogy a magyar ügy szolgálatába állhassanak. A harcok során a honvédséggel való harmonikus együttműködésre törek-
szenek s ez attól a pillanattól kezdve lesz tökéletesen egybehangolt, amikor már nemesak a szolgálati és vezényleti nyelv lesz magyar náluk, hanem a zászló, ruha, jelvény és a tisztikar is. Csak a huszárezredek szolgálati és vezényleti nyelve marad német egész Világosig. Kossuth szerint a huszárezredek szelleme annyira magyar volt, hogy nem látta szükségét a változásnak. Az átalakulás persze nem ment zökkenésmentesen egyik pillanatról a másikra, hanem fokozatos fejlődés eredménye volt.

1848 előtt a nemzetnek nem volt külön magyar katonasága. A magyar földről kiegészült gyalogos és lovas csapattek a császári királyi hadsereg részeként szervesen illeszkedtek bele

abba a hatalmas katonai erőt jelentő testbe, melyet a dinasztiahoz hű vezetők az összmonarchikus gondolat jegyében szerveztek meg s *osztrák hadseregnek* neveztek.

Az egységes osztrák szellem fenntartására több eszközt vettek igénybe, közülük a tradíciókhoz való ragaszkodás, a katonai hagyományokkal teli mult játszotta az egyik főszerepet. A kétfejű-sasos zászló és lobogó a hozzáfűződő történelmi emlékek révén ereklyeszámba ment s ezt tiszt és legénység hódoló tisztelettel vette körül.

A külön hadseregszellem kialakítása egy másik alkalmas tényezőnek látszott az egységes osztrák szellem fenntartására. A testületi szellem (esprit de corps) azonban életnedvét nem a nemzeti társadalomból merítette, hanem gyökereivel közvetlenül a dinasztia kapaszkozott. Ez a hadsereg kisebbszerű államot alkotott az államban s megbízható, vak eszköze volt mindenkor az összbirodalmi eszmét képviselő kormányzó főhatalomnak. Az összbirodalmi gondolat megtestestítése az ezredek elhelyezésében és az egyes csapattesteken belül a tisztikar nemzetiség szerinti megoszlásában jutott szembeötlően kifejezésre. A színmagyar ezredek javarésze Olaszországban, Galiciában, Cseh- és Morvaországban állomásozott, Magyarország földjét pedig idegen katonák taposták. Amíg az egyes csapattek legénysége többé-kevésbé egyazon nemzetiségű volt, a tisztikar

A magyar fegyvernemek egyenruházata a szabadságharc előtt

kar heterogén elemekből tevődött össze. Az ezredeken belül magyar, osztrák, olasz, lengyel, cseh és horvát tisztek éltek egymás mellett. Még külföldi (dél-német, hannoveri, francia és angol) tiszteket is találunk a katonai névkönyvekben.

Az állandó együttlét, a lelki átalakulás, a társas érintkezés szigorú szabályai, a családalapítási lehetőségek szigorú korlátozása (az egyik 1842-ben megjelent rendelet csak a tisztikar egyhátod részének engedte meg a nősülést) a tisztet akarva-nemakarva kényszerítették, hogy lelkiileg összeolvadjon idegen nemzetiségű társaival s a baráti szálak révén szinte odanőjön ezredéhez.

A szabadságharc előtti osztrák hadsereg tisztikarának kiegészítése a polgári életből történt önkéntes belépés vagy a katonaiskolák útján történik. A magyar kiegészítésű ezredek legénységét mindenekelőtt toborzás útján szedték össze. Minden gyalogezrednek 1 fő és 2 vagy 3 fő toborzóparancsnoksága volt. A toborzóparancsnokság a járási székhelyeken: a város vagy falu egyik forgalmas terén toborzóasztalt állított fel, mely mellett az egyik tiszthelyettes muzsikaszó mellett járt a verbunkos. Ha a toborzás nem járt eredménnyel, akkor a megyét ujonccsallításra kötelezték. A hatóságok összeszedték a területükön tartózkodó szegénylegényeket, vándorlókat, stb. sőt még a fogházak kapuit is megnyitották.

Mint hogy a szolgálati idő túl hosszú volt (eleinte életfogytiglan, később 12, 10, majd 8 év) a legénység szökését alig lehetett ebben a régi hadseregben megakadályozni.

1848 tavaszán a következő cs. kir. csapatok állomásoztak Magyarországon és kapcsolt részei (a magyar szent korona alatt egyesült országok) és az erdélyi kormányzóság (gubernium) területén.

Magyarország és kapcsolt részeiben a Magyarországból (kapcsolt részek) kiegészült csapatok közül (ezek tehát magyar legénységű kiegészítést kaptak)

a) Gyalogságból:

2. számú Sándor muszka cár nevével viselő sorsgyalogezred,

19. számú Hessen Homburg nevével viselő sorsgyalogezred,

32. számú Estei Ferdinánd főherceg nevével viselő sorsgyalogezred.

33. számú gróf Gyulai Ferenc nevével viselő sorsgyalogezred,

34. számú Porosz herceg nevével viselő sorsgyalogezred,

37. számú Mihály orosz nagyherceg nevével viselő sorsgyalogezred,

39. számú Don Miguel nevével viselő sorsgyalogezred,

48. számú Ernő Károly főherceg nevével viselő sorsgyalogezred.

52. számú Ferenc Károly főherceg nevével viselő sorsgyalogezred,

53. számú Lipót főherceg nevével viselő sorsgyalogezred,

60. számú Wasa Gusztáv herceg nevével viselő sorsgyalogezred,

61. számú Rukavina György br. nevével viselő sorsgyalogezred.

A magyar gyalogezredek 3 zászlóaljából állottak, szemben az osztrákok 4 zászlóaljából álló ezredeivel. Teljes (3 zászlóaljából álló) ezred csak 3 volt az országban, és pedig a 2., 39. és 53. számú. Ez utóbbi legénysége horvát, szlavin és dalmát eredetű volt s 2 zászlóalja Pesten állomásozott; a harmadik Dalmáciában. A többi ezredből csak 1 zászlóalj tartózkodott idehaza.

A sorsgyalogezredek 3 zászlóalja közül kettőben 6 századot és egyben 4 századot találunk. Ezen kívül minden ezredben volt még 2 gránátos század. Ezek azonban 2-3 ezredenként gránátos zászlóaljjá vonattak össze és parancsnokuk nevével, nem pedig számmal jelöltettek. Ilyen gránátos zászlóalj 3 volt Magyarországon, és pedig a Freusauf, Aurnhammer és Laiml gránátos zászlóaljak. Ezek azonban nem tartózkodtak az országban, hanem Olaszországban harcoltak.

b) Lovasságból:

1. számú Ferdinánd császár nevével viselő cs. kir. huszárezred,

2. számú Hannoveri király nevével viselő cs. kir. huszárezred,

3. számú Estei Ferdinánd főherceg nevével viselő cs. kir. huszárezred.

Minden ezred 8 századból állott, 2 század képezett egy osztályt. Az osztályokat parancsnokaik rendfokozata szerint nevezték. Volt: ezredesi osztály, alezredesi osztály, első őrnagy és második őrnagy osztály. A századokat az osztályokon belül sorszámmal különböztették meg. Elnevezésük eszerint a következő volt: alezredesi osztály 2. század, vagy első őrnagy osztály 1. század; röviden alezredesi 2. század, vagy első őrnagy század, stb.

Magyarországi kiegészítésű tüzérségünk és műszaki csapataink nem voltak.

Erdélyi kormányzóság (gubernium) területén

a) Gyalogságból:

31. számú gróf Leinjingen Westerburg nevét viselő cs. kir. sorgyalozezred,

51. számú Károly Ferdinánd főherceg nevét viselő sorgyalozezred,

62. számú lovag Turszky Ágost nevét viselő sorgyalozezred, és a 3 ezred 1—1 osztályából alakított „Uracca” nevű gránátos zászlóalj.

A sorgyalogságon kívül Erdélyben állomásozott még a

14. számú első székely és a

15. számú második székely határőrvidéki ezred.

b) Lovasságból:

11. számú székely határőrvidéki huszárezred.

Magyarországi kiegészítésű tüzérség és műszaki csapatok Erdélyben sem voltak.

A Magyarország területén állomásozó idegen nemzetiségű csapatok közül Magyarország kapcsolt részeiben találjuk:

a) Gyalogságból:

9. számú (gácsországi) gróf Hartmann-Clarstein nevét viselő sorgyalozezredet,

12. számú (gácsországi) Vilmos főherceg nevét viselő sorgyalozezredet,

16. számú (olasz) Zanini nevét viselő sorgyalozezredet,

23. számú (olasz) Ceccopieri nevét viselő sorgyalozezredet,

41. számú (gácsországi) báró Sivkovits nevét viselő sorgyalozezredet.

Ezek közül a 9. gyalozezrednek 1 zászlóalja, a többinek 2 zászlóalja volt Magyarországon. Ezek az idegen nemzetiségű sorgyalozezredek 4 zászlóaljból és 1 pótzászlóaljból állottak szemben a magyar kiegészítésű sorgyalozezredekkel, ahol — mint már említettük — 3 zászlóaljra tagozódtak az ezredek.

b) Lovasságból:

3. számú Frigyes szász király nevét viselő vértesezred,

6. számú Wallmoden gróf nevét viselő vértesezred,

7. számú gróf Hardegg Henrik nevét viselő vértesezred,

1. számú János főherceg nevét viselő dragonyosezred,

3. számú Ferenc József főherceg nevét viselő dragonyosezred,

4. számú Toskanai nagyherceg nevét viselő dragonyosezred,

6. számú gróf Wrba nevét viselő könnyű lovasezred.

7. számú báró Kress nevét viselő könnyű lovasezred,

2. számú Schwarzenberg herceg nevét viselő dzsidásezred,

3. számú Károly főherceg nevét viselő dzsidásezred,

4. számú Ferdinánd császár nevét viselő dzsidásezred,

c) Tüzérségből:

5. számú cs. kir. Berwaldo tábori ágyúezred, továbbá különböző tüzeialakulatokból származó vártüzérség.

d) Műszaki (mérnökkari) csapatokból:

Különböző utász-, árkász-, hidászalakulatok, főként a várak erődítési műszaki alakulatai.

Az erdélyi kormányzóság (gubernium) területén:

a) Gyalogságból:

63. számú (lengyel) báró Bianski nevét viselő sorgyalozezred 2 zászlóaljjal, továbbá a

16. számú első oláh és a

17. számú második oláh határőrvidéki ezred.

b) Lovasságból:

5. számú Szavójai Jenő herceg nevét viselő dragonyosezred,

3. számú Miksa főherceg nevét viselő könnyű lovasezred,

c) Tüzérségből:

5. számú cs. kir. Berwaldo-tüzérek egy százada, továbbá a vártüzérségi alakulatok.

d) Műszaki (mérnökkari) csapatokból:

A helyzet ugyanaz volt, mint Magyarországon területén.

A Magyarország és kapcsolt részei területéről kiegészült csapatok közül nem támogatták a magyar ügyet az 53. számú horvát sorgyalozezred Pesten állomásozó 1. és 3. zászlóalja (a 2. Dalmáciában volt), melynek tisztikara és legénysége Nyilatkozatban jelentette ki, hogy nem fogja a magyar alkotmányra az esküt letenni. Ezért május 30-án Pestről Komáromba, onnan Bécsbe irányított, majd az olasz határra került. — Az Erdélyben állomásozó 31. és 62. sorgyalozezred harmadik zászlóaljai és az 51. sorgyalozezred mind a három zászlóalja, nemkülönben az ezen ezredekkel alakult „Uracca” gránátoszászlóalj a honvédekhez átlépett magyar nemzetiségűek kivételével; továbbá a 16. és 17. számú oláh határőrvidéki ezredek szintén az osztrák hadsereg szolgálatába álltak.

A lovasság közül a nagyrészt román legénységből álló 11. számú székely határőr huszárezred 2. százada (Suini lovasszázad) követte a császári zászlókat.

Az idegen nemzetiségű csapatok sorában a magyar szabadság ügye mellett harcoltak:

a 23. számú Ceccopieri sorgyalozezred legénységéből kb. 600 fő. Ezekből 4 századból álló zászlóalj alakult, mely a Frangepan-zászlóalj nevet vette fel. Az ezred eredetileg Pesten állomásozott és innen indított útnak Komáromon át Pozsonyba, majd Ausztria területére; egy része azonban Pozsonyból visszafordult és a magyar ügy mellé állt. — A lovasság sorából a 7. számú Kress-féle könnyű lovasezred olasz származású

Sorozás

Than Mór festménye

legénységéből 68 fő, akik a *Monti-féle* olasz légióhoz csatlakoztak. Az *5. számú Berwaldo-tüzérezred* legénységéből is többen maradtak vissza hazánkban és résztvettek a honvédtüzérség megszervezésében és kiképzésében.

A többi idegen nemzetiségű csapattest vagy kivonult az országból, vagy ittmaradt és szembe fordult a magyarsággal.

Június folyamán Bécsből hazaérkezett a *Wasa-féle* 60. gyalogezred 2 zászlóalja, szeptember havában pedig a porosz herceg nevét viselő 34. gyalogezred 2 zászlóalja. Ugyancsak 1848 őszén hazánkba tért vissza a 31. gyalogezred; mivel a délvideki várak osztrák őrségéhez csatlakozott, nem szolgálta a magyar szabadság ügyét.

A gyalogság ebben az időben főleg zárt rendben harcolt. Megfelelő tüzérségi előkészítés után, szorosan felzárkózva igyekezett támadásával ellenfele sorait megingatni.

Ruházatuk fekete posztócsákó, elől sárga-fekete szőrrozsával, alatta sárgaréz kokárda. Fehér posztókabát, elől egy sor gombbal s ezredek szerint különféle hajtókával a nyakon és a kabát ujján: sárga vagy fehér gombbal.

1848 decemberében határozta el a *Honvédelmi Bizottmány*, hogy az alkotmányra letett eskü és a magyar színek felvételével egyidejűleg a cs. kir. seregredek és az újonnan felállított honvédszászlóaljok közti különbséget megszünteti és ezentúl minden csapattest és alakulat a „ma-

gyar honvédsereg” egy-egy részét képezi. A rendelet azonban nem tartalmazott arra vonatkozólag utasítást, vajjon a seregredek fognak-e zászlóaljakra tagozódni, vagy az új honvédszászlóaljból alakítanak ezredek. A *Honvédelmi Bizottmány*, nehogy intézkedése a cs. kir. ezredeknel visszatetszést okozzon s *Windischgrätz* decemberi hadműveleti időpontjában a magyar haderő meg-

Sáhel huszársága Kanyóvári Dohányos
Kanyóvári Dohányos
Kanyóvári Dohányos
Kanyóvári Dohányos
Kanyóvári Dohányos
Kanyóvári Dohányos
Kanyóvári Dohányos
Kanyóvári Dohányos
Kanyóvári Dohányos
Kanyóvári Dohányos

A temetői csata.

Benczúr Gyula
festménye.

oszlásához vezessen, sietett kijelenteni, hogy „a seregredeket ősi dicsőségükben” fenn kívánja tartani, sőt az új honvédszászlóaljokat is 4 zászlóalj erejű ezredkötelékekben kívánja egyesíteni. Az 1849-i győztes tavaszi hadjárat nyomán azonban megváltozott a helyzet. A magyar katonai sikerek kivívásában a már jól kiképzett honvédszászlóaljaké volt az érdem oroszlánrésze; ezért indokoltnak látszott, hogy a seregredek zászlóaljai olvadjanak be egy 1849 június 10-i rendelet értelmében a honvédségbe. Megjelölésük 107-től 122-ig folyószámmal történt. A szám pótolta az ezredtulajdonosi megnevezést.

Az egyes csapattesteken belül a lovas tisztikar is, akárcsak a gyalogságnál, összetételében heterogén volt.

Erre a két következő adattal mutathatunk rá. 1818 elején a Kecskeméten állomásozó Frigyes szász király nevét viselő 3. számú osztrák vértesezred 30 törzs- és főtisztje

között 8 magyar volt (kb. 30% magyar), ugyanakkor az Eszéken elhelyezett 1. számú Ferdinánd császár 58 főnyi tisztikarában 11 magyar mellett 47 idegen nemzetiségű tiszt szolgált (kb. 20% magyar). A legénység általában egyazon nemzetiségből rekrutálódott.

A huszárság nemcsak nyílt területen látta el szolgálatát, mint előőr, hanem a távolfelderítés, portyázás, az ellenség háborgatása, raktárainak lerombolása, szállítmányok elfogása stb. is feladatát képezte.

A huszárezredek öltözete a hagyományos magyar szabású zsinóros dolmány, nadrág, csizma és a félvállra vetett vagy begombolt prémes mente volt. A dolmányok színe szerint megkülönböztetünk sötétkék, világoskék, búzavirágkék és zöld huszárokat. Sötétkék volt az 1., 3., 11., világoskék a 2., 7. és 10., búzavirágkék a 6. és 12., végül zöld a 4., 5., 8. és 9. huszárezredeké. — Az egyszínű huszárokat a tollforgós, magas csákók, vagy a gombok színe különböztette meg egymástól.

A 12 magyar huszárezredből csak 4 ezred állomásozott Magyarországon, illetve Erdély területén, éspedig az 1. számú Ferdinánd császár huszárezred Eszéken, a 2. számú Hannoveri király huszárezred Ujpecsen, a 3. számú Estei Ferdinánd főherceg huszárezred Sárospatakon és a 11. székely határőrhuszárezred Sepsiszentgyörgyön. A többi nyolc az ország határain kívül tartózkodott, vagy az orosz harctéren vagy az osztrák örökös tartományok valamelyikében Bécs, Brzezany, Zolkiew, Prosznitz, Tarnopol, Saaz állomáshelyeken.

A Felvidéken kitört zavargások már 1848 április elején arra kényszerítették a magyar kormányt, hogy a megbízhatatlan idegen nemzetiségű csapatok visszarendelését és a magyar ezredek hazahozatalát kérje Béctől. A sürgetés eredménye a Tarnopolban állomásozó Vilmos-huszárok négy századának hazairányítása lett. Magyar földre érkezésük június második hetében történt meg. A Vilmos-huszárokat azonban megelőzte egy lelkes csapat, amely engedély nélkül, magyar szíve sugallatát követve, a szabadság szent tűzével szemében, vésszel-viharral, következményekkel nem törődve, útnak indult a magyar határok felé, hogy vérét, ha kell életét ajánlja fel a magyar szabadság ügyének. Május 31-én érkezett Galícia felől Brzezanyból jöve a Kárpátok egyik átjárójához az első tollbokrétás, csákós, tarsolyos, kékméntés Württemberg-lovascsapat: *Lenkey huszárszázada*. A hazaszökés híre lázbajeltette összes külföldön lévő huszárainkat. Hiábavaló volt a bécsi kormány minden taktikázása, a hazaindulásról intézkedő királyi rendeletek szabotálása, a bécsi, prágai forradalmi megmozdulásokra s az olaszországi harctéri helyzetre való hivatkozás, a magyar kormány többé nem tágitott attól, hogy huszárezredeinknek az egyre komolyabbá váló délvidéki harcok, a nemzetiségi vidékeken kitört zavargások és Jellachich betörése következtében itt az országban van a helyük.

A határoott fellépésnek meg is volt a fogantaja. Július utolsó napjaiban a Prosznitzban, Morvaországban állomásozó 9. számú Miklós orosz cár huszárezred és a galíciai 6. számú Württemberg-huszárezred meg is érkezett Magyarország területére. Augusztus közepe táján a Bécsben állomásozott 4. számú Sándor nagyherceg huszárezred is honi földre érkezett. Ezekben a

napokban egyébként királyi rendelet jelent meg, mely szerint „a Magyarországon tanyázó nem a magyar kormányhoz tartozó ezredeket a többi örökös tartományban elhelyezett magyar ezredekkel fel kell váltani, egyedüli kivételével azon ezredeknek, melyek jelenleg még Olaszországban ez ellenség előtt állanak”.

1848 őszén tehát az volt a helyzet, hogy még mindig 5 huszárezred volt távol a hazától, 2 Olaszországban, 3 pedig az osztrák örökös tartományokban. Időközben az osztrák és magyar hadügyminiszter olyértelmű megállapodást kötött, hogy Bécs a Magyarországon lévő 4 idegen lovasezred ellenében hazabocsátja a Nádor-, Koburg- és Vilmos-huszárezredeket. Az osztrák hadügyminiszter azonban megszegte az egyezményt. Mihelyt az idegen lovasság elhagyta hazánkat, a magyar huszárokat az osztrák hadügyminiszter visszatartotta.

Ezekután a magyar kormánynak nem volt más választása, mint önállóan cselekedni és elrendelni a magyar ezredék azonnali visszatérését. A magyar nemzet nevében a kiáltványt maga Kossuth szövegezte meg. Ő értette legjobban módját, miként kell huszárainkat lábba hozni.

„Ha ti azt várjátok vitéz magyarok — mondja a kiáltvány —, hogy parancsot kapjatok hazajönni s hazátokat védeni s addig nem jöttök, úgy a magyar haza elveszett. Ti nem fogtok találni egyebet leégeit falvaknál, úton heverő magyar holttesteknél; nem fogtok találni egyebet egy nagy temetőnél, melybe a bécsi udvar hiszseggő árulása a magyar nemzet hírét, nevét, becsületét eltemette és magyar hazátokat rablók prédájává tette.

Fel, fel tehát, fel vitéz magyarok! Haza! Haza! Itt égetik az árulók falvaitokat, öldöklő apáitokat, testvéreiteket. A szegény magyar haza vérben, lángban áll.

Nem magyar az, cudar az, aki hazáját nem védelmezi!

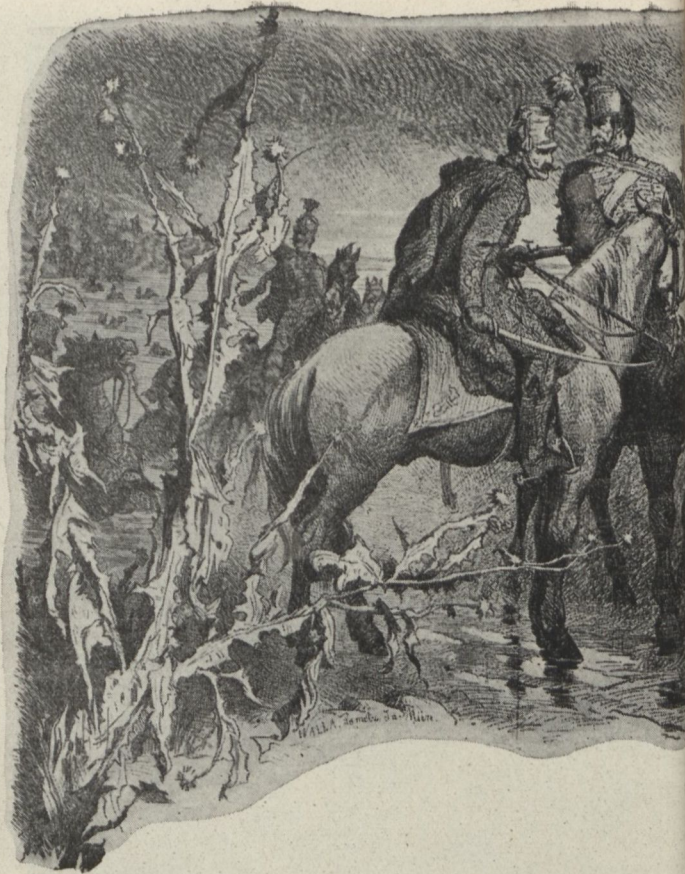
Fel, fel vitéz magyarok! Előttek eltitkolták a nemzet óhajtasát, mire én tudotokra adom!

A haza vár, a szegény magyar nemzet esdekelve hi haza benneteket.

A hazának vitéz karjaitokra szüksége van. A haza élet-halál veszélyben van!

Haza hát, haza!, akinek magyar lelke van!”

A huszárok megértették Kossuth sorait, szomjasan szívták lelkükbe azokat, majd elszánt vak-

Hazabujdosó Lenkey huszárok.
Benczur Gyula festménye.

merőséggel nekivágtak a veszéllyel teli hazavezető útnak.

A Lenkey-huszárok példáját a Tarnopol környékén állomásozó Vilmos-huszárok követték elsőnek. A nagyjórészt borsodi és abauji huszáriúk első csoportja László János tizedes vezetésével indult útnak. Fáradtságtól kimerülve, az üldöző osztrák gyalogság golyózáporában 50 főből 36-ra leolvadva értek a Máramarosi-havasok átjáróhoz. László tizedes megeskette embereit, hogy hazájukat utolsó csepp vérükig védelmezni fogják. Az eskü szövegét maga fogalmazta: „Mi magyar hű vitézek, esküszünk a magyarok Istenére, hogy magyar hazánk védelmére utolsó csepp véréig készek vagyunk, elszánva azt mindenünk feláldozásával oltalmazni, mert az minket azon felszólítással hi, hogy aki őt megsegíteni nem siet, az cudar, az nem magyar. Vezérünket el nem hagyjuk, érette életünket is feláldozzuk, őt hallgatjuk

A MAGYAR HADSEREG.

Lovasság.

1	Huszár-Ezred (Vilmos)	16	(Vilmos)
2	" (Szeleky)	11	" (Szeleky)
3	" (Nádor)	15	" (Nádor)
4	" (Koburg)	12	" (Koburg)
5	" (Szeleky)	14	" (Szeleky)
6	" (Wirttemberg)	15	" (Wirttemberg)
7	" (Vilmos)	16	" (Vilmos)
8	" (Koburg)	17	" (Koburg)
9	" (Niklas)	16	" (Niklas)

Sírius Sziszték.

1	Huszár-Ezred
2	Sírius Sziszték
3	Sírius
4	Sírius
5	Sírius (Szeleky)
6	Sírius
7	Sírius
8	Sírius

Sírius Sziszték.

1	Sírius
2	Sírius
3	Sírius
4	Sírius
5	Sírius
6	Sírius
7	Sírius
8	Sírius

és neki a legnagyobb mértékben engedelmeskedünk. Ki ezeket közülünk nem teljesíti, nem tartjuk Isten áldására érdemesnek, hogy kardját oldalán viselje, hogy a hazai föld fedezze, hanem, hogy Isten a legesodálatosabban verje meg. Bárki legyen közülünk áruló, készek vagyunk első golyóbisunkat neki eresztetni. Mind vizen, mind szárazon, mind tűzben vérünket ontjuk a magyar hazáért. Isten minket úgy segélyen! Ámen."

László tizedes példáját csakhamar Szontágh Frigyes hadnagy és Zsurmay Lipót, Vilmos-huszárezredbeli nyugalmazott tiszt követték. Szontágh 195 huszárral indult és 83-mal érkezett Körösmezőre. Zsurmay 200 főnyi csapata is jól megfogtakozva vonult be Felsővisóra.

A Lemberg környékén elszállásolt Koburg-huszárok hazaszökésének folyamatát Földváry Károly százados nyitotta meg. 96 közhuszárból 45-re csappant csapatával már Sombor közelébe ériek, mikor minden oldalról körülfogva, fogságba estek. Az ezután hazaindult Koburg-huszárok már szerencsésebbek. Sulyok Ede főhadnagy, Poplawski Ádám és Bees Arnold hadnagyok, Uj Imre és Tölgyessy József főhadnagyok, Herteleny hadnagy és Bajcsi Lajos tizedes csapatai minden nagyobb veszteség nélkül hazai földre jutottak.

A Prága és környékén állomásozó Nádor-huszárok első hazaindult csoportját, 7 közhuszárt Balla Endre tizedes vezette. A Sréter Lajos százados és Dessewffy Dénes vezette következő csoportokkal már 52 közhuszárral érkezett Szentjánosra. Hálaimát rebegve földreborultak, örömkönnyes szemmel ölelték, csókolták egymást a bajtársak. De kijutott az ölelésből a szentjánosi baltás nemzetőröknek is. 200 főnyi csapattal indult útnak Virág Gedeon főhadnagy és Hollán Hugó hadnagy. Szakolcánál léptek magyar földre és a városka lakossága boldog örömmel etette-itatta hazájába szökött magyar testvéreit.

A legvakmerőbb, egyben legkalandosabb hazaszökési kísérlet Szetsey István strázsamester és Mohácsi Valentin őrmester nevéhez fűződik. Porosz-Szilézián keresztül akart a 120 főnyi csapat hazájába jutni. Friedland városában azonban őrizetbe vették őket s a hadbírótság kisebb-nagyobb börtönbüntetéssel sújtotta a jászkun-huszárokat. Szerencsésebb vállalkozás volt Udvardy Ferenc őrmesteré, aki 98 főből álló csapatot tudott Pinkafő községnél magyar területre vezetni. Agyonlövétéssel bűnhődött 3 tizedes és 3 közhuszárral azért a szökési vállalkozásáért, melyet Gyökeres András és Kömives János tizedes szervezett meg. Hasonló sors érte a Szokolai János őrmester vezette csapatot is, kik közül a hadbírótság Szokolain kívül még 4 tizedest és 2 közhuszárt végeztetett ki.

A magyar ezredek — főként huszáraink — az áldozatos hazaszeretet felemelő példáját mutatták. A sorgyalogzászlóalj 48-as honvédségünk megszervezésénél követendő mintául szol-

2. ezredbeli huszár

Trentsensky vízfestménye

gáltak. A huszárezredek hazafisága, bátor elszánt-sága valósággal legendába illő volt. Sokszor alig lehet eldönteni, vajjon az isteni gondviselés, a vakmerőség vagy a szerencse játszott-e nagyobb szerepet emberi számítás szerint eleve halárralítelt vállalkozásaikban.

A nép fiai megtették kötelességüket. Nemcsak a lélekemelő hősiességnek és szabadságszeretnek emeltek oltárt, hanem tiszteletet és megbecsülést szereztek maguknak, a magyarságnak és mai honvédtudódaiknak.

1848 előtti osztrák törzstiszt

Trentsensky vízfestménye